

AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARDA UMUMINSONIY QADRIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING AMALIYOTDAGI HOLATI

Toshkenboyev Navro'zbek Qosimjon o'g'li
O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi,
Andijon akademik litseyi huquq fani o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14709471>

Annotatsiya: Ushbu maqolada akademik litsey o'quvchilarda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirishning amaliyotdagi holati mazmuni hamda unung nazariy asoslari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: madaniyat, ma'naviyat, imkoniyatlar, madaniyatni shakllantirish, bilim, nazariya.

Akademik litsey o'quvchilarda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish hamda o'rganish "jamiyatimizning kelajakdagi holatining istiqbollari baholashga imkon beradi. Chunki, shaxs qaror topib borayotgan davrda uning qadriyatlarga munosabati shakllanadi, huquqqa ijobiy va salbiy munosabat vujudga keladi, faol yoki passiv ijtimoiy-huquqiy xulq-atvorga qaratilgan yo'l-yo'riqlar vujudga keladi. Nihoyat tarbiyaning samaradorligi tarbiya obyektining aholi to'g'risidagi bilimlarning chuqurligiga va darajalanganligiga muvofiq keladi.

Akademik litsey o'quvchilarda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirishning amaliyotdagi holatini yoritish ekanmiz, shu o'rinda huquqiy madaniyatning tarkibiy qismlariga to'xtalamiz. Akademik litsey o'quvchilarda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish madaniyat negizi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, akademik litseylarda O'zbekiston tarixi fanining maqsadi, o'quvchilarga mamlakatning tarixiy merosi, madaniyati va rivojlanish bosqichlarini chuqurroq o'rgatishdir. Bu fanning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat(1.3.1-rasm):

Tarixiy bilimlarni oshirish: O'quvchilarga O'zbekistonning tarixiy davrlari, muhim voqealari, shaxsiyatlari va madaniyatini o'rgatish

Tahliliy fikrlashni rivojlantirish: Tarixiy jarayonlarni tahlil qilish, ularning hozirgi kun bilan bog'liqligini ko'rsatish va tarixiy hodisalarga tanqidiy yondashishni rivojlantirish

Milliy g'urur va vatanparvarlikni shakllantirish: O'quvchilarda o'z tarixiga nisbatan hurmat, faxr va vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otish

Dunyoviy va siyosiy dunyoqarashni shakllantirish: O'zbekistonning tarixini global miqyosdagi tarixiy voqealar va jarayonlar bilan bog'lash va xalqaro munosabatlarda mamlakatning o'rnini haqida tushuncha berish

1.3.1-rasm. Akademik litseylarda O'zbekiston tarixi fanining maqsadi

Shu tarzda, O'zbekiston tarixi fani o'quvchilarga nafaqat tarixiy bilimlarni, balki tarixiy tafakkur va amaliy ko'nikmalarni ham beradi.

"Tarixiy bilimlarni oshirish" deganda, o'quvchilarga O'zbekistonning tarixiy davrlari, muhim voqealari, shaxsiyatlari va madaniyatini o'rgatish orqali quyidagi maqsadlar amalga oshiriladi:

- O'zbekistonning tarixiy davrlari: O'quvchilarni O'zbekiston tarixining muhim bosqichlari, davlatlarning shakllanishi, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlar bilan tanishtirish. Misol uchun, qadimiy davrlar (Sog'dlar, Buxoro, Xorazm), o'rta asrlar (buyuk imperiyalar, masalan, Temuriylar davri), yangi davr (Jadidchilar, Sovet Ittifoqi davri) kabi tarixiy davrlarni o'rganish.

- Muhim voqealar: O'zbekistonning tarixida yuz bergan muhim voqealar, masalan, Mustaqillik e'lon qilinishi, madaniy va iqtisodiy inqiloblar, mustaqillikka erishish yo'lida kurash va xalqaro munosabatlarda o'rni kabi voqealarni o'rganish.

- Shaxsiyatlar: O'zbekiston tarixidagi buyuk shaxsiyatlar, siyosiy va madaniy liderlar (Masalan, Amir Temur, Alisher Navoiy, Islom Karimov) haqida ma'lumotlar berish. Bu shaxslar orqali o'quvchilarni tarixiy shaxsiyatlarning mamlakat rivojiga qo'shgan hissasini tushunishga undash.

- Madaniyat va san'at: O'zbekistonning boy madaniy merosi, san'ati, me'morchiligi, adabiyoti va ilm-fanining rivojlanish tarixini o'rganish. Bu orqali o'quvchilarni xalqning an'analari, urf-odatlarini, til va yozuv tarixi bilan tanishtirish.

Bularning barchasi o'quvchilarga nafaqat tarixiy bilimlarni, balki milliy identitet va g'ururni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

"Tahliliy fikrlashni rivojlantirish" deganda, o'quvchilarni tarixiy jarayonlarni chuqur tahlil qilishga, ularning hozirgi kun bilan qanday bog'liqligini ko'rsatishga va tarixiy hodisalarga tanqidiy yondashishga o'rgatish maqsad qilinadi. Bu jarayon bir necha muhim jihatni o'z ichiga oladi:

- Tarixiy jarayonlarni tahlil qilish: O'quvchilarni o'rganayotgan tarixiy voqealar, davrlar va shaxsiyatlar bilan bog'liq sabablar va oqibatlarni aniqlashga undash. Masalan, biror siyosiy yoki ijtimoiy hodisa nima sababdan yuzaga kelganini va uning natijalari qanday bo'lganini tahlil qilish. Bunda, o'quvchilarni voqealarni faqat tarixiy faktlar sifatida emas, balki ularning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ta'sirlarini ham hisobga olib, chuqurroq tushunishga chaqirish kerak.

- Hozirgi kun bilan bog'liq bog'lanish: O'quvchilarni tarixiy voqealarni hozirgi kunda yuz berayotgan ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy jarayonlar bilan bog'lashga o'rgatish. Masalan, o'qituvchi o'quvchilarga mustaqillik jarayonining bugungi kun O'zbekistoni uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini tushuntirishi mumkin. Yoki tarixdagi siyosiy va ijtimoiy inqiloblarning hozirgi siyosatga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilish.

References:

1. Дьюи Дж. Демократия и образование //Д..Дьюи. - М.: Пед.-Прес., 2000 г. - 384 с.
2. Завалко Н. Теория и практика индивидуализации процесса обучения в многоступенчатой системе «детский сад - школа - вуз»: дис... д-ра пед. наук //. - Барнаул.: 2000 г. - 307 с.
3. Запесоцкий А. Образование: философия, культурология, политика // М., Наука,

2002. – 456 с.

4. Зверевой М.. В.Занкова, Индивидуальные варианты развития младших школьников. Под. ред. Л.В. – М., 1993